

Dil Bilgisi ile İlgili Her Şey!

Melih Berk SÖNMEZ tarafından yazıldı.

İçindekiler

Ses Olayları

Ses Olayları

Ses Olayları

Ünlü Düşmesi

Ünlü düşmesinin diğer adları: Hece düşmesi, orta hece düşmesi ve ses yitimidir.

(Ünlü Düşmesi = Hece Düşmesi = Orta Hece Düşmesi = Ses Yitimi)

Tanım(Hiç Ezberlemeye Çalışma): İkinci hecesinde dar ünlü bulunan (u, ü, ı, i) sözcüklere ünlü ile başlayan "çekim eki" getirildiğinde ikinci hecedeki dar ünlü düşer.

Not: İkilemelerde ünlü düşmesi olmaz. → Nesilden nesile... Omuz omuza...

Örnekler

Sarardı (Sarı + ar)
Beslemek (Besi + le)
Buyruk (Buyur + uk)
Kavşak (Kavuş + ak)
Sıyrık (Sıyr + ık)
İlerledi (İleri)
Yumurtladı (Yumurta)
Yanlış (Yanılmak)
Yalnız (Yalın)

Sözcükler türerken ünlü düşmesi olabilir.

Bazen bu örnekleri akılda tutmak zor olabilir. Pratik yaparak ve soru çözerek kendini geliştirdiğinde çok kolay olacak.

Yukarıda sözcükler türerken ünlü düşmesi yaşanabileceğini gördük. Şimdi ise birleşik sözcük olurken olan ünlü düşmesini göreceğiz.

Örnekler

(Birleşik sözcüklerde ünlü düşmesi.)

Nasıl (Ne + asıl)
Niçin (Ne + için)
Sütlaç (Sütlü + aç)
Kahvaltı (Kahve + altı)
Cumartesi (Cuma + ertesi)
Şurada (Şu + arada)

Şimdi ise yardımcı sözcük gelirken olan ünlü düşmesinden bahsedelim.

Not

Yardımcı sözcükler: Etmek, eylemek, olmak, kılmak, buyurmak...

Örnekler

(Yardımcı sözcük gelirken ünlü düşmesi.)

Zehretti (Zehir + etti)
Devretti (Devir + etti)
Seyretti (Seyir + etti)
Kaydetti (Kayıt + etti)
Kaydoldum (Kayıt + oldum)
Şükretti (Şükür + etti)
Hapsoldu (Hapis + oldu)

Not

Ses olayı olan kelimeler birleşik yazılır bu yüzden üstteki örneklerin hepsinde ünlü düşmesi olduğundan hepsi birleşiktir.

Son olarak ikinci hecede meydana gelen ünlü düşmelerini işleyeceğiz.

Örnekler

Akil → Akılı
Burun → Burnu
Fikir → Fikri
Metin → Metni
Zihin → Zihni

Hatırlatma

Ses yitimi, orta hece düşmesi, hece düşmesi, ünlü düşmesi aynı anlamlara gelir!

İstisnalardan da bahsetmeden olmaz.

Seviyordu → Seviyor + idi (Ek fiil olay yerde ünlü düşmesi vardır diyebilirsiniz.)

Kardeşiyle → Kardeşi + ile

Öğrenci → Öğren + ici

Dilenci → Dilen + ici

Ünlü Daralması

Geniş ünlülerin (e, a, o, ö), dar ünlülere (ı, i, u, ü) dönüşmesine denir.

Örnekler

Bekliyor (Bekle, e → i, e daralmış)	Zıplıyor (Zıpla, a → ı, a daralmış)
Sızılıyor (Sızla, a → ı, a daralmış)	Başlıyor (Başla, a → ı, a daralmış)
Ağlıyor (Ağla, a → ı, a daralmış)	Gözlüyor (Gözle, e → ü, e daralmış)

Görmesi zor olan bazı örnkelerimiz ise diye, diyecek, yiyecek, niyedir.

Örnekler

Diye (De -mek, e → i, e daralmış)
Niye (Neye, e → i, e daralmış)
Yiyecek (Ye -mek, e → ı, e daralmış)

Bazen olumsuzluk eki "-ma, -me" de daralabilir.

Örnekler

Konuşmuyor → Konuşmıyor, a daralmış	Yazmıyor → Yazmıyor, a daralmış
Susmuyor → Susmıyor, a daralmış	Gelmiyor → Gelmeyor, e daralmış
Silmiyor → Silmiyor, e daralmış	Kırlmıyor → Kırılmıyor, a daralmış

Ünlü Daralması

-e → -i
-a → -ı
-o → -u
-ö → -ü

Ünlü Türemesi

Küçültme eki (-cık, -cık), tek heceli sözcüklere getirildiğinde bu ekten önce bir ünlü türer. Bazı pekiştirmelerde ünlü türemesi meydana gelebilir.

Örnekler

Azıcık (Az + cık) (-i türemiş)	Sapaşğlam (Sap + sağlam) (-a türemiş)
Biricik (Bir + cık) (-i türemiş)	Güpegündüz (Güp + gündüz) (-e türemiş)
Darıcık (Dar + cık) (-a türemiş)	Düpedüz (Düp + düz), (-e türemiş)

Not

"Sırlısıklam" ve "çınlıçıklap" sözcüklerinde hem ünlü hem de ünsüz türemesi vardır.

Ünlü Değişimi

Size güzel bir haberim var. Ünlü değişiminin Türkçede sadece iki örneği var.

Örnekler

Bana (Ben + a) (-e değişmiş -a olmuş)
Sana (Sen + a) (-e değişmiş -a olmuş)

Not

"Ünlü değişimi" ve "kökte ünlü değişimi" aynı şeydir.

Ünsüz Düşmesi

Ünsüz harflerin düşmesidir işte.

Hatırlatma

Ünlü Harfler

-a, -e, -i, -ı, -o, -ö, -u, -ü harfleri ünsüz harflerdir.

Ünsüz Harfler

Heh geriye kalanlar ise ünsüz oluyor işte.

Ünsüz düşmesi örnekler ise:

Örnekler

Ufacık (Ufak + cık)	Sağlıcak (Sağlık + cak)
Yumuşacak (Yumuşak + cık)	Açıldı (Aılçık + dı)
Minicik (Minik + cık)	Sarıldı (Sarılmak + du)
Küçücük (Küçük + cük)	Küçücük (Küçük + cük)

Örnekler

Zor

Adaş (Ad + daş)	Gülücük (Gülüş + cük)
Asteğmen (Ast + teğmen)	Öpücük (Öpüş + cük)
Üsteğmen (Üst + teğmen)	Getir (Gel + dir)
Kaldırmak (Kalk + dir)	Ufarak (Ufak + rak)
Küçümsemek (Küçük + mse)	

Ünsüz Benzeşmesi

Yumuşak ünsüzlerin (-b, -c, -d, -g), sert ünsüzlere (-p, -ç, -t, -k) dönüşmesi olarak bilebilirsin.

Ünsüz Benzeşmesi

-b → -p (ceb → cepçi)
-c → -ç (çocuk → çocuk + ca)
-d → -t (yoktu → yok du)
-g → -k (seçkin → seç + gin)

Bilgi: Benzeşme kökte olmaz sözcüğe gelen ekte olur.

Not

Ünsüz Sertleşmesi = Ünsüz Benzeşmesi = Ünsüz Uyumu

Örnekler

Gitti (Git + di)	Koştı (Kaş + du)
Yoktu (Yok + du)	Sınıfta (Sınıf + dı)
Bitki (Bit + gi)	Saat 15.00'te (de → te)
Keskin (Kes + gin)	Yürekten (Yürek + den)

Ünsüz Benzeşmesi

Sert ünsüzlerin (-p, -ç, -t, -k), yumuşak ünsüzlere (-b, -c, -d, -g) dönüşmesi olarak bilebilirsin.

Ünsüz Yumuşaması

-p → -b (Kitap → kitabı)
-ç → -c (Ucu → uç + ı)
-t → -d (Kağıdı → kağıt + ı)
-k → -g,ğ (yalağı → yalak + ı)

Örnekler

Ortağı (Ortak + ı)	Harcamış (Harç, Harçlık gibi)
Borcı (Borç + u)	Gecikti (Geç)
Damağı (Damak + ı)	Giden (Git)
Rengarenk (Renk)	Ağarmak (Ak)
Yudum (Yutmak)	Sebebim (Sebepe)

İstisnalar:

Hukuku
Milliyeti
Hayatı
Gurbeti

Bunlarda yumuşama olmaz!

Ünsüz Türemesi

Bir ünsüz türemesidir. İsmi zaten yeterince açık ve net. Diğer adı ise "ünsüz ikizleşmesidir".

Örnekler

Sırrım (Sır + ım)	Hakkım (Hak + ım)
Zannettim (Zan + etmek)	Ceddım (Ced + ım)
Affetti (Af + etmek)	Zammı (Zam + ım)
Rabbim (Rab + ım)	Tibbi (Tib + ı)

"Madde", "cadde", "hissiz" gibi kelimelerde türeme yoktur. Peki ama neden? Sizce de fazla belli değil mi? Çünkü bu kelimeler zaten böyle. Bir şey gelmiş de bunu türetmiş diyemeyiz.

Kaynaştırma

Türkçede iki tane ünsüz harf yan yana gelmez. Bu yüzden ünlü ile biten bir sözcüğe ünlü ile biten bir ek gelince pıt diye kaynaştırma ünsüzleri biter orada.

Hatırlatma

Kaynaştırma Ünsüzleri: -y, -ç, -s, -n (Yaşasın diye kodlayabilirsiniz.)

Örnekler

Yedişer (Yedi + er)	Babası (Baba + ı)
Arası (Ara + ı)	Çantayı (Çanta + ı)
Masanın (Masa + ın)	Kalenin (Kale + in)
Ayşe'nin (Ayşe + in)	Süpürge'nin (Süpürge + in)
Sinema'ya (Sinema + a)	Yılların (Yıl + ın)

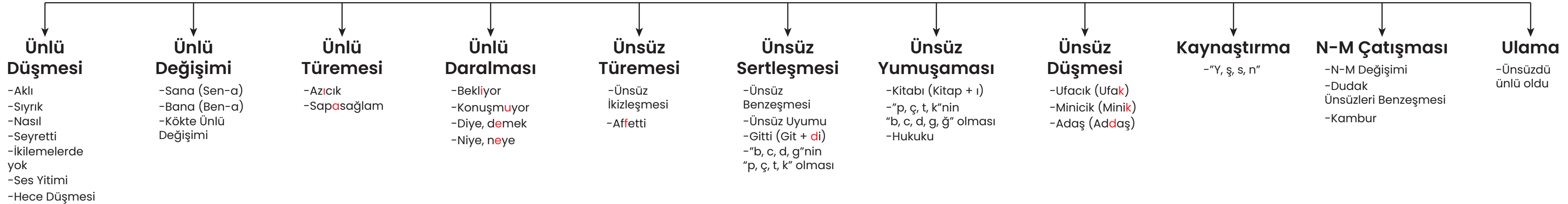
Dudak Ünsüzleri Benzeşmesi

Dudak ünsüzleri benzeşmesi diğer adıyla n-m değişimi bir diğer adıyla n-m çatışması, şöyle açıklanır: Türkçede "b" den önce "m" bulunmaz ve "b" sesi kendinden önceki "n"leri "m"ye çevirir.

Örnekler

Saklanbaç → Saklanmbaç	Kanber → Kamber
Dolanbaç → Dolanmbaç	Çenber → Çember
Penbe → Pembe	Çarşamba → Çarşamba
Tanbur → Tambur	Canbaz → Cambaz

Ses Olayları

İlgili Sınav Hazırla

İlgili Sınav Hazırla

Yapı Bilgisi

Yapı Bilgisi

Kök

Bir sözcüğün kökü onun genelde karşıladığı anlamdır.

Örnekler

Sucuk (Kendisi kök)

Kanatları (Kanat)

Balıkçılar (Balık)

Kök Çeşitleri

Kök bulmayı öğrendikten sonra sırada kök çeşitleri var. Kök çeşitleri ise:

İsim Kök: -mak, -mek gelmeyen köklerdir. → *Bardak, masa, kitap...*

Fiil Kök: -mak, -mek gelen köklerdir. → *Gel, git, yap...*

Ortak Kök: Hem isim hem de fiil olabilen köklerdir. → *Saç, şiş, göç, var, ağır, güreş...*

Sesteş Kök: Yazılışları aynı anlamları farklı köklerdir. → *Gül, bin, kır...*

Yansıma Kök: Doğadaki seslerin taklidi olan köklerdir. → *Hav, pat, çın, pıs, fis...*

Ek Çeşitleri

Eveettt. Benim bu kampa ve bu yazıya başlamamın sebeplerinden birisi ek çeşitleri. Ne var ki ya bir "yapım eki" var, bir de "çekim eki" var diyebilirsiniz. Gayet haklısın ancak insanın kafası çalışmayınca olan oluyor. Kafan çalışmazsa sen çalışacaksın.

Yapım ekleri, sözcüğü okuduğunda aklına bir resim geliyor değil mi. Mesela simit ile başlayalım. Siimmiittt. Siimmiitt. Evet, yuvarlak koyu kahverengi üzerinde susam olan, eğere taze ise çıtır ve mis kokulu olan şey. Simitte bir ek ekleyelim ve yeniden düşünelim. Hadi ekimiz -çi olsun. Oluşan sözcük ise simitçi olur. Siiiiimmiittçiiii diye bağırın o arkadaş var ya. Heh aklındaki resim değişti yanı -çi yapım eki imiş.

Yapım Ekleri

-İsimden isim yapım eki

-İsimden fiil yapım eki

-Fiilden fiil yapım eki

-Fiilden isim yapım eki

Sözcüğün türünü ya da anlamını değiştirmeyen eklerdir. Kısacası yapım eki değilse çekim ekidir.

Çekim Ekleri

-İyelik Eki

-Çokluk Eki

-Tamlama Eki

-Hal Ekleri

-İlgi Ekleri

-Kip Ekleri

-Şahıs Ekleri

-Ek Eylem

→ İsimlere gelir.

→ Fiillere gelir.

İyelik Eki

Aitlik anlamı katar. Bir şeyin kime ya da neye ait olduğunu belirtir. İsme gelir.

Benim kalem -im
Senin kalem -in
Onun kalem -i
Bizim kalem -imiz
Sizin kalem -iniz
Onların kalem -ileri

Örnekler

Ahsen dün kitabı**ımı** istedi. (-im iyelik eki)

Ahsen'e hayran hayran baktı**ım**. (-im kişi eki ve fiile gelmiş)

Bir yerde tamlanan varsa iyelik eki de vardır.

Kapının kolu**u**

Uçağın kanadı**ı**

Melih'in sabrı**ı**

(tökenmek üzere)

(Az önce babam magala gitti, hem et yiyecekler hem de voleybol oynayacaklar bu hayatta sevdiğim iki şeyi bu yazı yüzünden feda ettim.)

Çokluk Eki

İsme gelen -ler, -lar ekidir.

Örnekler

Kalem -ler

Kapı -lar

Çalışkan -lar

Başarısızlık -lar

Umut -lar

Fedakarlık -lar

Test -ler

Soru -lar

Sorun -lar

Tamlama Eki

Belirtili ve belirtisiz isim tamlamalarında kullanılır.

Tamlayan (İlgi Eki): -in, in, -un, -ün

Tamlanan (İyelik Eki): -i, -ı, -u, -ü

Örnekler

Melih'in azmı
İlgi eki (İlgi kurma) İyelik eki (Sahip olma)

Kapının kolu
İyelik eki (Sahip olma)

İsim Tamlamaları: Tamlanan + Tamlayan
İlgi eki İyelik eki

İsmin Hâl Ekleri

İsmin Hâl Ekleri

Yalın hâl (ek yok) → Ev

Belirtme hâl (-i) → Evi

Yönelme hâl (-e) → Eve

Bulunma hâl (-de) → Evde

Ayrılma hâl (-den) → Evden

Kip Ekleri

Kip Ekleri

Haber Kipleri (Bildirme)

-Geçmiş Zaman { Görülen Geçmiş Zaman (-dı, -di)
Duyulan Geçmiş Zaman (-mış, -miş)
-Şimdiki Zaman (-yor)
-Gelecek Zaman (-ecek, -acak)
-Geniş Zaman (-er, -ar, -ır, -ir, -r)

Dilek Kipleri (Tasarlama)

-Dilek/Şart Kipi (-se, -sa)
-İstek Kipi (-e, -a)
-Gereklilik Kipi (-meli, -malı)
-Emir Kipi (Eki yok)

Örnekler

Kız, çocuklar geçen Rahmilere git**miş**ler. (Haber kipleri/duyulan geçmiş zaman)

Dün Emre'yi markete doğru yürürken gör**düm**. (Haber kipleri/görülen geçmiş zaman)

Okuldan çıktım ders çalışmaya gidi**yor**um. (Haber kipleri/şimdiki zaman)

Yarın da durmadan ders çalış**acağ**ım. (Haber kipleri/gelecek zaman)

Melih her gün ders çalış**ır**. (Haber kipleri/geniş zaman)

Eğer çalış**ırsan** barışamayacağın şey yoktur. (Dilek kipleri/dilek-şart kipi)

Ben de voleybol oynaya**ım**. (Dilek kipleri/istek kipi)

Çalışacaksın! (Dilek kipleri/emir kipi)

Anne, lütfen! Ben de sinemaya gide**yim**. (Dilek kipleri/istek kipi)

Kişi Ekleri

Fiillere gelirler.

Ben gör**düm**
Sen gör**dün**
O gör**dü**
Biz gör**dük**
Siz gör**dünüz**
Onlar gör**dü**

Yapım Ekleri

İsimden isim yapım ekleri için örnekler:
Kitap-lık,
para-lı,
Türk-çe,
evren-sel,
su-suz...

Fiilden isim yapım ekleri için örnekler:
Seç-im,
yat-ak,
dal-gıç,
geç-it...

İsimden fiil yapım ekleri için örnekler:
Su-la (sulamak),
uğur-la (uğurlamak),
yaş-ar (yaşarmak),
dert-leş (dertleşmek)...

Fiilden fiil yapım ekleri için örnekler:
Yap-tır (yaptırmak),
uza-t (uzatmak),
bil-dir (bildirmek),
kov-ala (kovalamak)...

Gövde Nedir?

En az bir tane yapım eki almış sözcük varsa gövde var demektir.

Seç **-im** almış → **Seçim** (Gövde)
(Kök) (Gövde) (Kök) (İsim eki)
Düşünce (Gövde)
(Kök) (Gövde) (Kök) (İsim eki)
Yatak (Gövde)

En az iki tane yapım eki almış sözcüklere "gövdeden türemiş sözcük" denir.

(Gövdeden türemiş sözcük)
Bilgili
(Kök) (İsim eki) (Gövde) (İsim eki)

Yapısına Göre Sözcükler

Yapısına Göre Sözcükler

Basit

Yapım eki almamıştır.

Türemiş

Yapım eki almıştır. (En az 1 tane.)

Birleşik

En az 2 tane sözcüğün birleşmesiye oluşur.

İlgili Sınav Hazırla

İlgili Sınav Hazırla

Sözcük Türleri

Sözcük Türleri

Başlamadan
Önce Bilgi

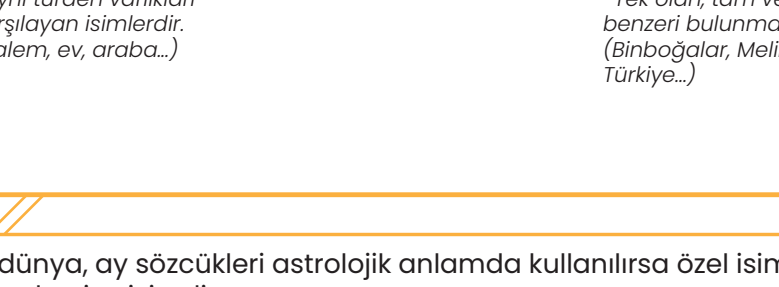
Sözcük Türü

İsim (Ad)	→	Nesneleri ve kavramları karşılar.
Sıfat (Ön Ad)	→	Bir adın niteliğini ya da niceliğini belirtir.
Zamir (Adıl)	→	Adların yerine geçen sözcüklerdir.
Zarf (Belirteç)	→	Bir fiili, fiilimsiyi, sıfatı, zarfı, belirtme işini yapar.
Edat (İlgeç)	→	Sözcükler arası ilgi kurar.
Bağlaç	→	Sözcükler ya da cümleler arası bağ kurar.
Ünlemler	→	Duygularımızı bildirme işini yaparlar.
Fiiller (Eylemler)	→	Hareketi karşılayanlar.

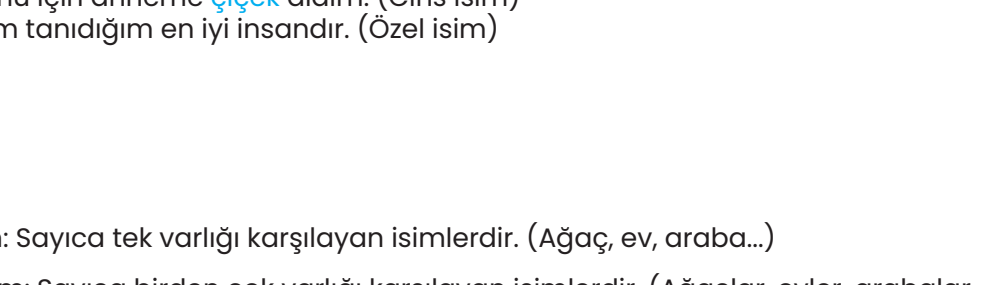
İsim (Ad)

Varlık ve kavramları karşılayan sözcüklere **İsim** denir. Hareketi karşılayan sözcüklere **fiil** denir. İsim ve fiillerin yalnız başlarına anlamları vardır. **Edat soylu sözcükler** ise dildeki **yardımcı görevli** sözcüklerdir. Bunların **tek başına anlamları** yoktur. Bunlar cümle içinde anlam kazanır.

Türkçedeki Sözcükler

Varlıklara Verilişine Göre İsimler

Not

Güneş, dünya, ay sözcükleri astrolojik anlamda kullanılırsa özel isimdir. Diğer durumlarda cins isimdir.

Ay, Dünya'nın yadusudur. (Özel isim)

Bugün bir dünya işim var. (Cins isim)

Bazı cins isimler özel isim olarak da kullanılabilir. Cümledeki anlama bak!

Örneğin:

Anneler günü için anneme **çiçek** aldım. (Cins isim)

Çiçek benim tanıdığım en iyi insandır. (Özel isim)

Karşılıklıları
Varlıkların
Sayılarına
Göre İsimler

Tekil İsim: Sayıca tek varlığı karşılayan isimlerdir. (Ağaç, ev, araba...)

Çoğul İsim: Sayıca birden çok varlığı karşılayan isimlerdir. (Ağaçlar, evler, arabalar...)

Topluluk isimleri: Çoğul eki almadan birden çok varlığı karşılayan isimlerdir. (Millet, cemaat, aile, ordu, orman, takım...)

Not

Özel isme gelen -ler-, -lar ekleri ayrılmazlar.

Örneğin: Ahmetler bize gelecek.

Not

"-lar-, -ler" çoğul ekleri her zaman çoğul anlamı vermez.

Bu bahçeden ne Yunuslar ne Mevlanalar geçti. (Benzerlik)

Türkler, İspanyollar, Fransızlar... (Ulus, millet)

Yirmili yaşlarda neler başardı çocuk. (Yaklaşıklık)

Akşamları dışlerini fırçala. (Zaman)

Ahmetler bizim evden çıkmıyor. (Aile)

Karşılıklıları
Varlıkların
Niteliğine
Göre İsimler

Somut ve soyut olam üzere ikiye ayrılırlar.

Somut İsim: Beş duyu organı ile algıladığımız isimleridir. (Ağaç, ev, araba...)

Soyut İsim: Beş duyu organı ile algılayamadığımız isimleridir. (Cesaret, hüzün, ruh, ölüm...)

Burada bizi soyutlaştırma ve somutlaştırma diye iki kavram bekliyor. Bunlar ösym tarafından soruluyor!

Soyutlaştırma: Somut anlamlı bir şeyi soyut anlamda kullanmaktır.

Somutlaştırma: Soyut anlamda bir şeyi somut anlamda kullanmadır.

Örnekler

Soyutlaştırma Örnekleri

Ahmet, çok **yürekli** bir arkadaşımızdı. (Cesur anlamıda kullanılmıştır.)

Bu soruyu çözmenin bir **yolu** olmalı. (Yöntem anlamıda kullanılmıştır.)

Somutlaştırma Örnekleri

Uslan artık deli **gönül**. (Kişileştirme yoluyla gönül sözcüğünü somutlaştırmış.)

İsim Tamlamaları

Tanım istiyorsan git internetten bak.

Tamlayan (İlgi) Eki: -ın, -in, -ün, -ün

Tamlanan (İyelik) Eki: -ı, -i, -ü, -u

Belirtili isim tamlamaları, hem tamlayan hem de tamlanan eki almış isim tamlamalarıdır.

Örnekler

Belirtili İsim Tamlamaları

Melih'in sabrı Zamanın değeri Komşunun evi Havuzun dibi
(Kırmızı ile tamlanan ve tamlayan ekleri gösterilmiştir.)

Belirtili isim tamlamaları arasına birden fazla kelime girebilir.

Örnekler

Belirtili İsim Tamlamaları

Melih'in çok değerli ve hiç bitmeyen sabrı

Arasında sıfat bulunan
belirtili isim tamlaması

Belirtili isim tamlamalarında tamlayan ve tamlanan yer değiştirebilir.

Örneği: **Sevgisi** her şeye değerdi **annemin**.

Tamlanan

Tamlayan

Düzgün hâli: Annemin sevgisi

Belirtisiz
İsim
Tamlamaları

Sadece tamlanın ek aldığı isim tamlamalarıdır.

Örnekler

Belirtisiz İsim Tamlamaları

Sabah rüzgarı Hazine avcısı Çanakale Boğazı Sümmele Manastırı

Takisiz
İsim
Tamlamaları

Hem tamlayanın hem de tamlananın ek almadığı isim tamlamalarıdır.

Örnekler

Takisiz Tamlamaları

Bakır kaşık Demir kapı Yün çorap Gümüş kemer Taş duvar

Not: Bazı kaynaklar takisiz isim tamlamalarını sıfat tamlaması olara alabilirler.

Zincirleme
İsim
Tamlamaları

Formalite Tanım: Belirtili, belirtisiz veya takisiz isim tamlamasının başka bir isimle birleşmesiyle bazen de belirtilen tamlamaların yine kendi gibi tamlamalarla birleşmesiyle meydana gelen tamlamaya "zincirleme isim tamlaması" denir.

Benim tanımım: En az üç tane isimden oluşan tamlama. Ancak arasına sıfat girmiş tamlamalarla karışırma.

Örnekler

Zincirleme İsim Tamlamaları

Bahçenin kapısının kolu Göz bebeğinin rengi Deri montun kokusu

Sıfatlar (Ön Ad)

Şükür Allah'a,
Vallaha, billaha,
Geldik şu sıfatlara,
Hayırlı sorularda, kulanana.

Varlıkları niteleyen ya da belirten sözcüklere sıfat denir. Mutlaka isimden önce gelmelidir!

Örnekler

Sıfat Tamlamaları

Şu çocuk bana neden bakıyor? **Sıfat İsim**

Mavi kazağımı annem ördü.

En **güzel anne** benim annemdir.

Uzun ince bir yoldayım.

Melih çok **çalışkan, zeki, yakışıklı, gaslı** ve **mütevazı** bir **çocukt**.

Not

Bir sıfat birden fazla ismi niteleyebilir.

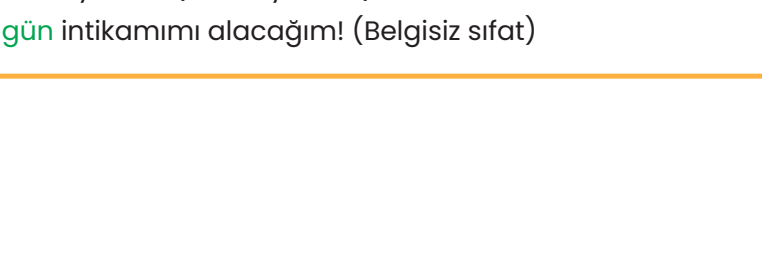
Örneğin: Çarşıdan **ucuz elma, portakal, havuç** aldım.

Birden fazla sıfat bir ismi niteleyebilir.

Bir yerde sıfat varsa orada sıfat tamlaması vardır. Biz tamlamalar arasına virgül koymayız. (Yani sıfat ile isim arasında virgül olmaz.)

Sıfatların Çeşitleri

Sıfatlar

Niteleme Sıfatı

Varlıkların renklerini, biçimlerini, durumlarını bildiren sıfatlardır. İsme sorulan nasıl sorusuna yanıt verirler.

Örnekler

Niteleme Sıfatları

Uzun paragraf soruları en kolay olanlardır. **Sıfat İsim**

Yürüyen merdivenlerden aşağı tükürdü.

Mevli gözleri ağladığına işarettti.

Kuru gözleri tam 6 saatdır bu özeti yazdığına işarettti.

Unutma! İsme nasıl sorusun soru, yanıt olarak niteleme sıfatını alacaksın (tabi varsa).

İşaret Sıfatı

"Bu, şu, o, ötek, beriki, şöyle, böyle..." Bu gibi sözcükler işaret sıfatı olabilir. Ancak sen bunları ezberleme, matığını anla. Hadi örnek üzerinden konuşalım.

Örnek: **Bu evden**, hayır gelmez.

Ev burada isim.

Sıfat bir ismin önüne gelip onu belirtiyor veya niteliyordu. Şimdi ismimiz olan eve bak. Onun önündeki sıfat evi işaret etmiyor mu? Bu ev (evi işaret ediyor). Ya da onu belirtiyor diyebilirsin.

Örnekler

İşaret Sıfatları

Şu çocuğu bir yerden gözüm isiriyor. **Sıfat İsim**

O insanlar bize uygun değil.

Diğer öğrenciler daha çalışkandı.

Gideceğimiz yer yolun **diğer tarafında** kaldı.

Not

İşaret sıfatları isme sorulan "hangi" sorusuna yanıt verir.

Sayı Sıfatları

Varlıkların niceliğini yani sayısal yönlerini belirten sıfatlardır.

Dört gruba ayrılırlar:

-Asıl sayı sıfatı,

-Sıra sayı sıfatı,

-Kesir sayı sıfatı,

-Üleştirme sayı sıfatı

Örnekler

Sayı Sıfatları

İki ekmek aldım, eve gidiyorum. (Asıl sayı sıfatı, varlığın kaç tane olduğunu bildirir.) **Sıfat İsim**

Birinci sırayı sırayı kapmak için uğraşıyord. (Sıra sayı sıfatı, varlığın sırasını bildirir.)

Yarım elma yedim geçen akşam. (Kesir sayı sıfatı, varlığın sayısını kesir kullanarak bildirir.)

Birer şeker paylaştık. (Üleştirme sayı sıfatı, varlığın kaçar ayrıldığını bildirir.)

Oyun için **altışar grupta** ayrıldık. (Üleştirme sayı sıfatı, varlığın kaçar ayrıldığını bildirir.)

Belgisiz Sıfatları

Belirttikleri ismin özellikleri tam olarak veriyen sıfatlardır. Yani bir "belirsizlik" oluşturan sıfatlardır. Her, birçok, bir, hiçbir, birkaç, bütün, kimi, birtakım, nice, başka, birçok, tüm, bazı...

Örnekler

Sayı Sıfatları

Kimi zaman onu hiç anlayamadım. (Kimi derken bugün mü, dün mü, saat 6'da mı **Sıfat İsim**

ya da geçen cumartesi mi bilmiyoruz. Yani bu sıfat isme "belirsizlik" getiriyor.)

Her canlı ölümü tadacak. (Her burada bir her burada bir belirsizlik oluşturunuyor yine. O canlı mı, bu canlı mı, 2005 yılında doğan canlılar mı, yaşlanan canlılar mı, araba çarban canlılar mı...)

Çözecek **başka soru** yok mu? (Matematik sorusu mu? Fen sorusumu? Kolay soru mu?)

Not

"Bir" sözcüğü asıl sayı sıfat olarak da, belgisiz sıfat olarak da kullanılabilir. Cümledeki anlamına bakıp yorumlayacaksınız.

Bir elma yedim. (Asıl sayı sıfatı)

Bir gün intikamımı alacağım! (Beltisiz sıfat)

Soru Sıfatları

İsimlerin miktarını, şeklini ve genel özelliklerini öğrenmek için doğrudan isme yöneltilen sorulara "soru sıfatı" denir.

Örnekler

Sayı Sıfatları

Nasıl bir ev bakmıştınız. (Evin özelliklerini öğrenmek için sorulan soru.) **Sıfat İsim**

Kaç öğrenci ödevini yapmadı. (Yaşlı insanın)

Bu bilgiyi **hangi makeden** öğrendin.

Ne kadar yemek yedin?

Yarışmayı **kaçar puanla** bitirdiniz.

Unvan Sıfatları

İnsanların rütbesini, lakaplarını, akrabalık durumlarını veya sosyal durumlarını bildiren sözcükler, isimle beraber kullanılırsa "unvan sıfatı" olur. Unvan sıfatları isimden **önce de sonra da** gelebilir.

Örnekler

Sayı Sıfatları

Gazi Mustafa Kemal **Sıfat İsim**

Kel Mahmut

Damla Amirim

İnek Şaban

Emek Bey

Ahsen **Hanım**

Hüseyin **Dayı**

Adlaşmış Sıfatlar

Niteleme sıfatları çekim eki alarak veya almayarak niteledikleri ismin yerine geçecek şekilde kullanılabilir. Bu sözcüklere "adlaşmış sıfat" denir.

Örnekler

Sayı Sıfatları

Yaramaz bugün de ortalığı birbirine kattı. (Yaramaz çocuk) **Adlaşmış Sıfat**

Yaşlı ne istediğini bilendir. (Yaşlı insan)

Kısalan buradan götür. (Kısa çubukları)

Bebeleri pistten alalım. (Sıfat yok, bebek isimdir.)

Sıfatlarda Küçültme

"-cik, -ce, -cek, -imsi, -imtirak, -su" ekleri sıfatla geldimi sıfatlarda küçültme oluyor.

Örnekler

Sayı Sıfatları

Ufakcik arabası ile koyudu yollara. **Sıfat**

Kalınca sopa ellerine ufak kalmıştı.

Yeşilimsi boyalarla güzel bir desen oluşturmuştu.

Arabasının **sarımtırak** bir rengi vardı.

Bebeksi bir suratı vardı.

Sıfatlarda Pekleştirme

PıRıSaSaM diye kodlanıyor. Bu harflerden biri kullanılarak sıfatlarda pekiştirme yapılır. Sıfatın ilk iki harfi ön e gelir.

Örnekler

Sayı Sıfatları

Sarı Sa-p-sarı → Papatlayar **sapsarıydı**. **Sıfat**

Beyaz Be-m-beyaz → Sabah kalkınca **bembeyaz** karla buluştu.

Mavi Ma-s-mavi → **Masmavi** gözleri vardı.

Temiz Te-r-temiz → Arabası **tertemiz** olmuştu.

Katı Ka-s-s-katı → Köpeği görünce **kaskatı** kesildi.

Sözcük Türleri

Sözcük Türleri

Zamir (Adıl)

Cümlede ismin yerini tutan sözcüklere “zamir” denir.

Örnekler	Zamirler
Şunu Melih'e uzatır mısın?	Zamir
Akşamleyin onları ziyaret edeceğim.	

Zamirler isim gibi kullanılır. İsimlerin aldığı ekleri alabilir.

Zamirlerin Grupları

Zamirlerin Grupları

Kişi Zamirleri

Kişi isimlerinin yerine geçen zamirlerdir. Kim sorusuna yanıt verirler. İsim hal eki alabilirler.

Hatırlatma	
Şahıslar:	
Ben	-1. tekil zamir
Sen	-2. tekil zamir
O	-3. tekil zamir
Biz	-1. çoğul zamir
Siz	-2. çoğul zamir
Onlar	-3. çoğul zamir

Örnekler	Kişi Zamirleri
Siz bildiğiniz yoldan gidin.	Kişi Zamiri
O, bize hiçbir zaman yardım etmedi.	

Dönüşlülük Zamiri

Kişi zamiri olarak da kabul edilir. Dönüşlülük zamiri “*kendi*” dir. Hal eki alabilir. Örneğin: kendimden, kendimi, kendime halinde yazılabilir.

Örnekler	Dönüşlülük Zamirleri
Arabayı kendi sürüyordu.	Dönüşlülük Zamiri
İşleri kendi bildiyi yöntemle yapıyordu.	
Ne yaparsa kendine , beni ilgilendirmez.	
Soruları ve sorunları kendim çözerim.	
O düşüne kendinden başka kimse gitmedi.	

İşaret Zamirleri

İsimlerin yerini işaret yoluyla tutan zamirlerdir. “Bu, şu, o, bunlar, onlar, şunlar, beriki, öteki, bura, şura, ora...”

Örnekler	İşaret Zamirleri
Bu bizim en büyük kardeşimiz.	İşaret Zamiri
Şunu artık anlasana!	
Onlarda bende olmayan ne var?	
Ötekini sen yaparsın.	
Böyleşi asla görülmedi.	

“O” sözcüğü şahıs isimlerinin yerini tutuyorsa kişi zamiri, insan dışı bir varlığın yerini tutarsa işaret zamiri olur. Örnekleri:

“O, bugün okula gelmedi.” (Kişi zamiri)
“O, en son çıkan modelimiz.” (İşaret zamiri)

Belgisiz Zamir

Yerini tuttuğu ismin yerini tam olarak karşılamayan zamirlerdir. Belirsizlik ve genelleme vardır. Yani hangi ismin yerine geçtiği tam olarak belli değildir. “Herkes, bazıları, kimi, kimse, kimisi, biri, birçoğu, tümü, çoğu, azı, hepsi, bazıı, birazı, başkası,şey...”

Örnekler	Belgisiz Zamirler
Herkes buraya gelmeye başladı.	Belgisiz Zamiri
Kimisi beni itici bulur.	
Tümünün içi çürük çıktı.	
Öğrencilerin hepsi başarılı olmak istiyor. Ama hiçbirini benim gibi çalışmıyor.	

Soru Zamiri

Soru yoluyla isimlerin yerini tutan sözcüklerdir. Soru zamirleri cevap olarak isim ya da isim soylu sözcükleri buldurur. “Kimi, kim, neye, nerede, nereden, hangisi, kaç, ne, kaç, kaç...”

Hatırlatma	
İsim Soylu Sözcükler: Sıfatlar, zamirler, zarflar, isimler.	

Örnekler	Soru Zamiri
Bakkaldan ne aldın? (Çikolata)	Soru Zamiri
Kazanmak için neyi fedakarlık ettin? (“Senin yanıtın”)	
Ne zaman gelecekler? (Akşam)	
Kaç bu zorlu şartları geçebildi? (Hiçbiri)	
Hangisi daha güzel duruyor. (Gri olan)	

İlgi Zamiri (Ki)

İlgi zamiri, zamir olan “-ki” ekidir.

Örnekler	İlgi Zamiri
Onun arabası eskimiş benim ki daha güzel. (Benimki = Benim arabam)	
Benim elbisem siyah onun ki kırmızı. (Onunki = Onun elbisesi)	
İradem güçlüdür ancak onun ki bir başka. (Onunki = Onun iradesi)	
Benim kalemim uçlu senin ki tükenmez. (Seninki = Senin kalemim)	İlgi Zamiri

Zarflar (Belirteç)

Zarflar; fiillerden, sıfatlardan, fiilimsilerden ve zarf niteliğindeki sözlerden önce gelerek onları nitelik, zaman, durum, yer, yön, azlık, çokluk, soru bakımından etkileyen sözcüklerdir.

Örnekler	Zarflar (Belirteçler)
Koşarak gitti. (Nasıl gitti? –Koşarak) (Koşarak fiilimsidir.)	Zarf
Yarın gelecek. (Ne zaman gelecek? –Yarın) (Gelecek sıfat fiildir.)	
İçeri girdi. (Nereye girdi? –İçeri) (Girdi, görülen geçmiş zaman kipi almış fiildir.)	
Çok bekledi. (Ne kadar bekledi? –Çok) (Bekledi, görülen geçmiş zaman kipi almış fiildir.)	

Zarf Çeşitleri

Durum Zarfları

Fiilleri, fiilimsilerin durumunu, niteliğini bildiren zarflardır. *Nasıl* sorusunua cevap verir.

Örnekler	Durum Zarfları
Ağır ağır çıkacaksın bu merdivenlerden. (Nasıl çıkacaksın? –Ağır ağır)	Durum Zarfı
Kardeşim horul horul uyuyor. (Nasıl uyuyor? –Horul horul)	
Annem koşarak yanıma geldi. (Nasıl geldi? –Koşarak)	
Seni duyabilmem için sesli konuş. (Nasıl konuş? –Sesli)	

Zaman Zarfları

Fiillerin ya da fiilimsilerin gerçekleştiikleri zamanı bildiren zarflardır. *Ne zaman* sorusuna yanıt verirleri.

Örnekler	Zaman Zarfları
Gündüzleri bu parka gelirdi. (Ne zaman gelirdi? –Gündüzleri)	Zaman Zarfı
Hemen yanıma gel. (Ne zaman gelsin? –Hemen)	
Yarın bizim için daha iyi olacak. (Ne zaman daha iyi olacak? –Yarın)	
Güneş doğmadan çalışmaya başlad. (Ne zaman çalışmaya başladı? –Güneş doğmadan)	

Yer-Yön Zarfları

Eylemin genellikle yönünü belirten zarflardır. *Nereye* sorusuna yanıt verirler. “İleri, geri, içeri, dışarı, aşağı, yukarı, beri, öte...”
Önemli! Yer-yön zarfları ek almazlar! Eğer ek alırlarsa isim olurlar.

Örnekler	Yer-Yön Zarfları
İleri gitti. (Nereye gitti –İleri)	Yer-Yön Zarfı
Yukarı bakıyordu. (Nereye bakıyordu? –Yukarı)	
Aşağı mahalledekiler kavgaya geldi. (Hangi mahalle? –Aşağı mahalle! Aşağı sıfattır!)	
Yukarıya bir kuş kondu. (Yukarı-ya, ek almış. İsimdir!)	

Azlık-Çokluk Zarfları

Miktar veya derecelendirme bildiren zarflardır. *Ne kadar* sorusuna yanıt verirler. Miktar bildirenlere miktar zarfı. Derecelendirenlere derecelendirme zarfı denir. “Daha, en, pek, epey, gayet, oldukça, böylesine...”

Örnekler	Miktar Zarfları
Bu sınava çok çalıştım. (Ne kadar çalıştım? –Çok) (Miktar zarfı)	
Fazla konuşma! (Ne kadar konuşma? –Fazla) (Miktar zarfı)	
Senden daha yetenekli. (Ne kadar yetenekli? –Daha) (Derecelendirme)	
Pek sevimli bir kedin varmış. (Kedisini derecelendirmiş.)	

Soru Zarfları

Zarfları bulmak için kullandığımız “nasıl, ne zaman, ne kadar, nereye, niçin, niye” gibi soru kelimeleri fiili ya da fiilimsiyi etkilediğinde soru zarfı olur.

Örnekler	Soru Zarfları
Ne kadar çalıştın sınava?	Soru Zarfı
Ne bakıyorsun?	
Ne zaman geleceksin yanıma?	
Neden yanıma gelmedin?	

Bazı Zarflar

Üstünlük Zarfı	En Üstünlük Zarfı
-daha	-en
Daha güzel bir zaman olamazdı.	En kararımız orada oturuyordu.
Kesinlik Zarfı	Olasılık Zarfı
-elbette, kesinlikle mutlaka	-galiba, herhalde
Ahmet mutlaka gelecektir.	Herhalde gelmedi.
Yineleme Zarfı	Gösterme Zarfı
-tekrar, yeniden	-işte
Seni tekrar yeneceğim.	İşte orada duruyordu.

Zarflar ve Zamirlerle
İlgili Tablolar Yap!

İlgili Sınav Hazırla

İlgili Sınav Hazırla

Sözcük Türleri

Sözcük Türleri

Edat (İlgeç)

Kendi başlarına anlamları bulunmayan cümle içinden anlam kazanan sözcüklerdir. Farklı anlamda kullanabilirler ve cümlede anlam ilgisi kurmaya yarar. Cümleden çıkarılırsa cümlelerin anlamı bozulur.

Örnekler	Edatlar
ile, yalnız, ancak, gibi, mi, için, sanki, üzere, -e göre, -e kadar, -e doğru, -e karşı, -e karşın, -e rağmen, -e dek, -e değin, -den sonra, -den önce, -den yana, -den dolayı, -den beri, -den başka, -den ötürü, sade, sadece, tek, bir, denli, değil edat anlamında kullanılabilir.	

Bu kısımda edatların cümleye ne anlam kattığına örneklerle bakacağız.

Örnekler	Edatlar
Yanakları nar gibi kızardı. (Benzerlik) O da benim gibi çok çalışkandır. (Eşitlik) Sınavı kazanacak gibi . (Olasılık) Kars'a tren ile gideceğiz. (Aracılığıyla) Mangal yakmak için ormana gittiler. (Amaç-sonuç) Beslenme programına dikkat ettiği için kilo verdi. (Neden-sonuç) Bu yardımlar bizim evlatlarımız için . (Özgülük) Ders çalışmak için kafamıza göre bir yer arıyoruz. (Uygunluk) Onun yaşına göre ölçüleri küçüktür. (Orantı) Geçmişte günümüze göre daha yaratıcı sanatçılar varmış. (Karşılaştırma) Göle karşı oturup çaylarımızı yudumladık. (Yönelme) Sabaha kadar ders çalıştık. (Zaman) O da senin kadar dürüst bir insan. (Eşitlik) O da senin kadar çalışkan bir gençtir. (Karşılaştırma) Benim gelmeme rağmen gitmeyi tercih etti. (Karşıtlık) Gitme dememe rağmen gitti. (Aykırlık) Şu tarafa doğru gidersek ömür boyu ayrılacağız gibi hissediyorum. (Yönelme) Akşama doğru görüşürüz. (Yaklaşıklık) Dil öğrenmek üzere İngiltere'ye gideceğim. (Amacıyla) Kitabını haftaya geri vermek üzere alıyorum. (Koşul)	Edat

Bağlaç

Kendi başlarına anlamı bulunmayan; sözleri, sözcük öbeklerini, bazen de cümleleri birbirine bağlayan sözcüklerdir. Cümleden çıkarıldıklarına cümlelerin anlamı bozulmaz fakat daralabilir. Bazen anlamlı sözcükler de kendi anlamını yitirip, bağlaç olarak kullanılabilir.

Örnekler	Bağlaçlar
Ve, veya, yahut, ile, ama, fakat, oysa, lakin, dahi, ya da, ancak, çünkü, belki, meğer, yani, zira, yoksa, ayrıca, öyleyse, bile, ise, üstelik, yalnız, örneğin, nitekim, hatta, halbuki, ne var ki, mesela, ki, de, mademki, yeter ki, ya..... ya....., ne..... ne....., hem..... hem.....	

Bu kısımda bağlaçlar ile ilgili örnek cümleler vereceğim.

Örnekler	Bağlaçlar
Son kez baktı ve yürüyüp gitti. Sen gel veya gelme biz gideceğiz. Sonuçlar Emek yahut Gizem'de olmalı. Manavda elma ile portakal aldı. İçmek isterim ama midem ağzımda şu an. Arkadan seslendim fakat yetişemedim. Biraz edepsizdir lakin iyi çocuktur. Belki yarın belki yarından da yakın. Çok kızmıştım meğer onunla alakası bile yokmuş. Ya sev, ya terk et. İster inan, ister inanma.	Bağlaç

İle; "ve" anlamında kullanılıyorsa bağlaç, kullanılmıyorsa "bağlaç" anlamında.

Örnek:
Gelmesi ile gitmesi bir oldu. (Bağlaç)
Araba ile Ankaraya gitti. (Edat)

İle, "araç, vasıta" ya da "birliktelik" anlamı katarsa edattır.

Örnek:
Pikniğe arkadaşlarla gittik. (Edat)
Ekmeği bıçakla kesti. (Araç, vasıta)

Yalnız, "sadece" anlamında kullanılıyorsa edattır.

İçinde bir ölü bırakan yalnız sen değilsin. (Edat)
Bu dağları yalnız o aşabilir. (Edat)

Yalnız, "ama, fakat" anlamındaysa bağlaçtır.

Örnek:
Bu elbise güzel yalnız çok pahalı. (Bağlaç)
Senin gibi herifleri pek görürüm yalnız pek ciddiye almam. (Bağlaç)

Ünlem

Kendi başına anlamı olmayan; sevinç, korku, heyecan, kızma, şaşkınlık gibi duyguları içeren ya da seslenme bildirien sözcüklerdir.

Örnekler	Ünlem
Ah! Ben nasıl bir yanlışla düştüm. (Pişmanlık) Ah ah yanıma neden gelmez yarin kokusu. (Özlem) Öf! Ne iğrenç bir koku. (Ünlem) Vah vah! (Acıma) Oh be sonunda başardım! (Rahatlama) Eh işte. (Fena değil)	Ünlem

Edat ve Bağlaç
ile ilgili Önemli
Notlar

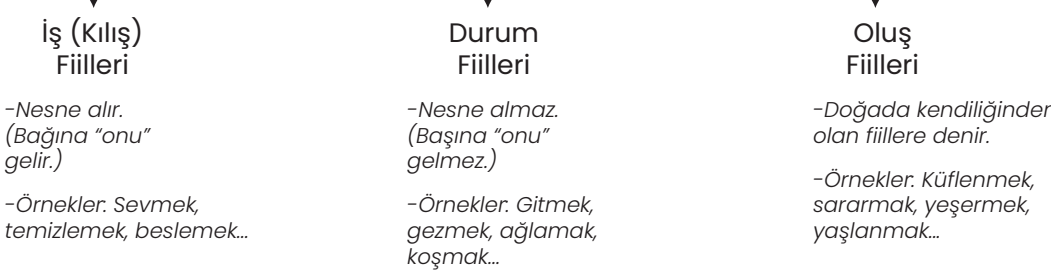
Sözcük Türleri

Sözcük Türleri

Fiiller

İş, oluş, hareket bildiren sözcüklere fiil (eylem) denir. Çekim eki almış fiillere ise "çekimli fiil" denir. Fiiller cümle içinde kullanılırsa eylem değeri taşır. Eğer cümle içinde kullanmazsak mastar hali ile söylenir. Okumak, yazmak, gezmek gitmek...

Anlam Bakımından Fiiller

İlk başta oluş fiilimi diye bak. Zamanla kendiliğinden olan ise oluş fiildir. Eğer oluş değilse başına onu getir. Anlamli ise iş(kılış) anlamsız ise durum fiilidir.

Çekimli Fiil

Fiil + Kip Eki + Şahıs Eki = Çekimli Fiil

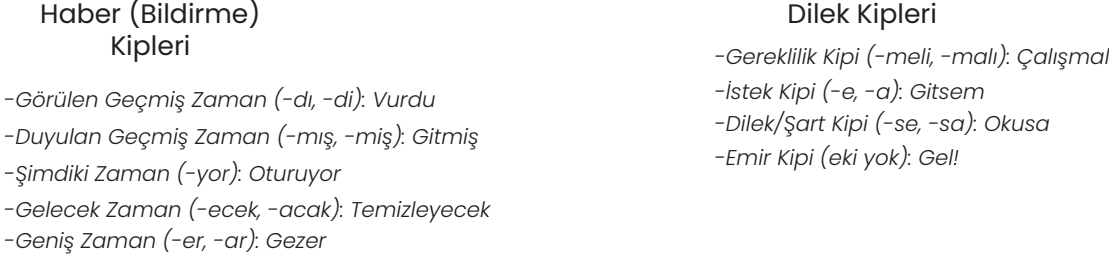
Örnekleri:

-Gel + di + m
-Yap + tı + n

Fiilde Kip

Kip eklerini önceden yazdığım için bu kısımda detaya girmeyeceğim. Fiilde kip, kip eki almış fiillerdir.

Fiilde Kip

Basit zamanlı fiiller, haber kipi veya dilek kiplerinden sadece 1 tanesini alan fiillere denir.

Örnek:

- okuyorum,
-çalışmalısın...

Birleşik zamanlı fiiller, 2 tane kip eki alan fiillere denir.

Örnek:

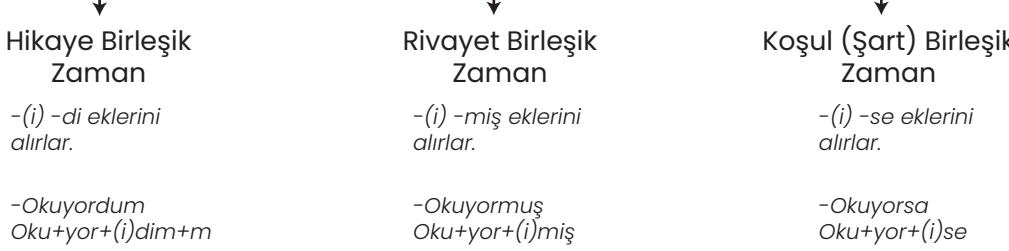
- okuyordum --> oku + **yor** + **du** + m
- geleceksen --> gel + **ecek** + **se** ...

Birleşik zamanlı fiiller ek olarak bir kip eki daha alırlarsa "katmerli birleşik zaman" olur. (Biliyorduydu, bil + i + **yor** + **du** + y + **sa**)

Birleşik zamanlı fiiller 3 kısma ayrılır. Bunlar:

Hikaye birleşik zaman, Rivayet birleşik zaman, koşul birleşik zaman.

Birleşik Zamanlı Fiiller

Bir cümlede fiilin aldığı kip veya zaman ekiyle cümledeki zamanın uyumlu olmamasına "fiilde anlam (zaman) kayması" denir.

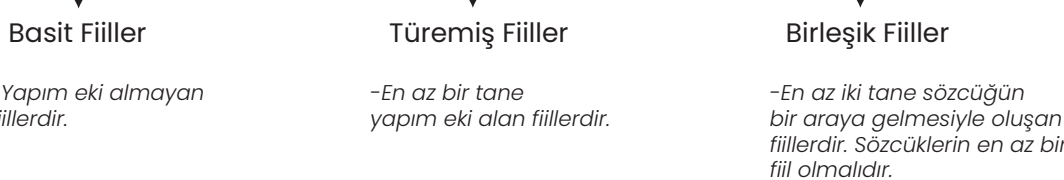
Örnekler // Fiilde Anlam Kayması

Gelecek sene karsa gidiyorum. (Gideceğim)
Her sabah yulaf ezmesi yiyorum. (Yerim)
Dersini çalışacaksın! (Çalış)
Hayırdır neye baktınız. (Bakıyorsunuz)

Yapı Bakımından Fiiller

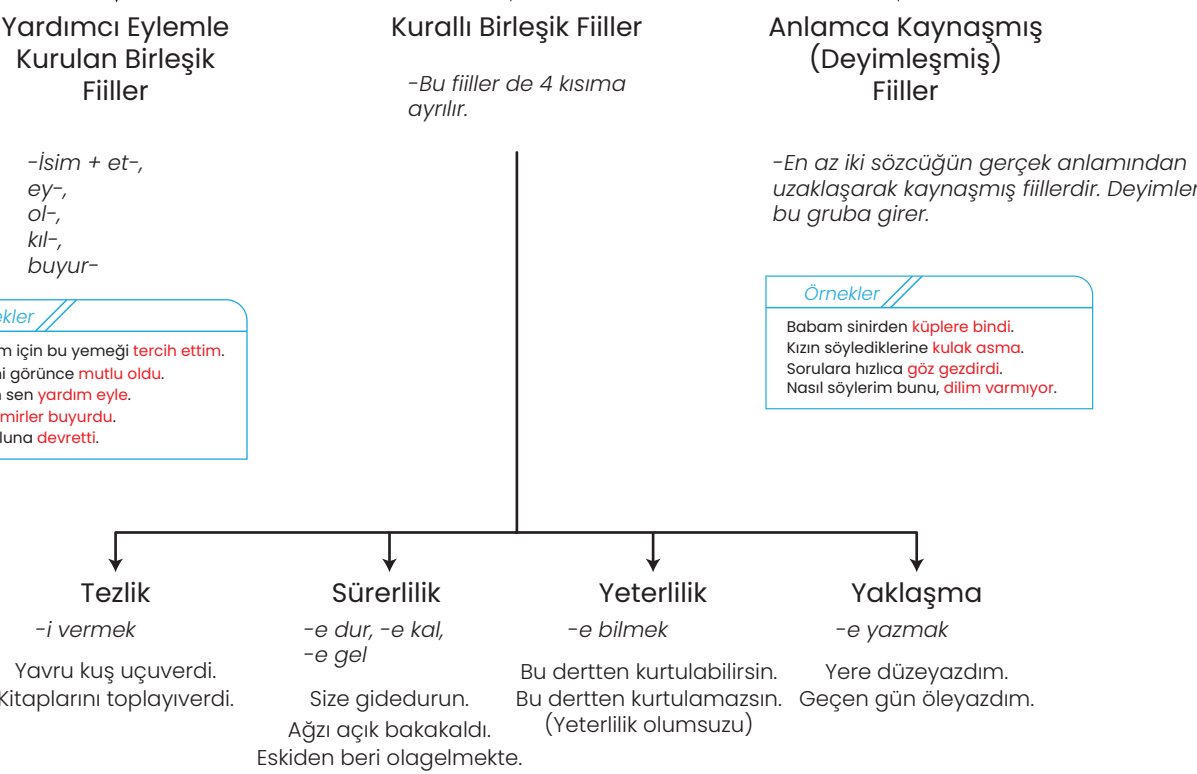
Bir cümlede fiilin aldığı kip veya zaman ekiyle cümledeki zamanın uyumlu olmamasına "fiilde anlam (zaman) kayması" denir.

Yapı Bakımından Fiiller

Birleşik Fiiller

Birleşik Fiiller

Sözcük Türleri

Sözcük Türleri

Ek Fiiller

-idi -imiş -ise	Görevleri:	1- Getirildiği sözcüğü birleşik zamanlı fiil yapmak. 2- İsme gelerek onu yüklem yapmak.
-dir	Görevleri:	1- Zamanı bildirir. (Haftalar dır buraya gelmedi.) 2- Olasılık veya kesinlik bildirir. (Bunu o söylemiş tir .)

Fiilimsiler (Eylemsiler)

Fiillere getirilen birtakım eklerle oluşturulan; fiillerin isim, sıfat, zarf şeklini yapan sözcüklere “fiilimsi” denir.

Not

Fiilimsi eki her zaman yapım ekidir.
Kip veya kişi eki alamazlar.

FiİL + FiİLİMSİ EKİ = İSİM/SIFAT/ZARF

Fiilimsi Ekleri

Fiilimsi Ekleri		
İsim Fiil	Sıfat Fiil	Zarf Fiil
-ma, -ış, -mak (-me, -ma, -ış, -iş, uş, -üş, -mek, -mak)	-an, -ası, -mez, -ar -dik, -ecek, -miş (-an, -en, -ası, -esi, -mez, -maz, -ar, -er, -ir, -ir, -ar, -dik, -dik, -ecek, -acak, -mış, -miş, -muş, -müş)	-ken, -alı, -asiye, -ince, -ip, -arak, -madan, -tiğinde, -dukça (-ken, -alı, -eli, -madan, -meden, -ince, -ınca, -unca, -ünce, -ip, -ip, -up, -üp, -arak, -erek, -dikça, -dikçe, -dukça, -dükçe, -tikça, -tikçe, -tükçe, -meksizin, -maksızın, -diğında...)

İsim Fiil (Ad Eylem)

FiİL + $\begin{matrix} -ma \\ -ış \\ -mak \end{matrix}$ = İsim-Fiil

Örnekler

İsim Fiil Örnekleri

Okuldan ayrıl**mak** ne güzel bir şey.
Kitap okuy**uş**una bayılıyorum.
Balık tut**mak** zor iştir.
Masaları temizle**men**izi bekliyorum çocuklar.

İsim Fiil Eki

Dikkat! Adlaşmış isim fiiller artık isim sayılır. Fiilimsi değil. Adlaşmış isimlere örnekler ise:

Örnekler

Kalıcı İsimlere Örnekler

Bahçemdeki kaz**man**ın ucu körelmiş.
Annem dol**ma** yapmış.
Markette iki tane ek**mek** aldım.
Danış**ma**da kargon duruyor.

Sakin bunlara
isim fiil eki deme!
Bunlar tuzak!
Hepsi kalıcı isim olmuş.

Sıfat Fiiller (Ortaç)

FiİL + Sıfat Fiil Eki = Sıfat-Fiil
(anası mezar
dikecekmiş)

Örnekler

Sıfat Fiillere Örnekler

Kırıl**ası** elleri ile bana vurdu.
Dönül**mez** akşamın ufkundayız.
Saram**ış** yüzü hastalığın kanıtı gibiydi.
Çalış**an** çocuklar her zaman kazanır.

Sıfat Fiil Eki

Not

Her sıfat fiil eki gördüğünü sıfat fiil sanma!
Örnek: Okula dolmuş ile gidiyordu. (Dolmuş burada kalıcı isimdir.)

Sıfat-fiil; isimden önce gelip, onun sıfatı olarak kullanılır. Bazı durularda bu isim düşer ve sıfat-fiilimiz “adlaşmış sıfat-fiil” olur.

Örnekler

Sıfat Fiillere Örnekler

Sınavdan çıkanlar geldi. (Çıkan öğrenciler, çıkanlar adlaşmış sıfat fiildir.)
Bir tanıdığa rastladık. (Tanıdık dost, tanıdık adlaşmış sıfat fiildir.)

Zarf Fiiller (Bağ Fiil - Ulaç)

FiİL + Zarf Fiil Eki = Zarf-Fiil

Örnekler

Zarf Fiillere Örnekler

Dereyi gör**meden** paçayı sıvama.
Konuş**arak** sorunları çözeceğiz.
Konuş**a** konuş**a** yürüyüp gittiler.
Uyu**maksızın** yanına geldim.
Son satırı yaz**ıp** zarfın içine koydu.

Zarf Fiil Eki

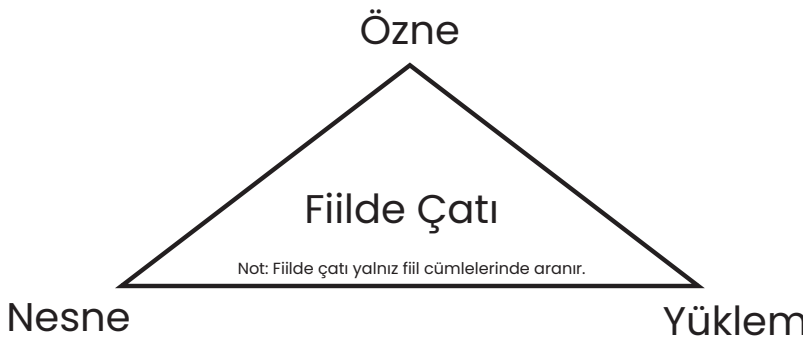
Not

Diye sözcüğündeki “-e, -a” zarf fiil ekidir. Yani diye zarf fiil.
Örnek: Ben geldim diye gitmişler. (Diye zarf fiildir.)

Fiilde Çatı

Fiilde Çatı

Giriş

Fiilde çatı, en genel ifadeyle yüklemın özne ve nesneyle olan ilişkisidir.

Fiilde çatı, özne-yüklem ilişkisi ve nesne yüklem ilişkisi olmak üzere ikiye ayrılır.

Fiilde Çatı

Özne-Yüklem İlişkisine Göre

- Etken
- Edilgen
- Dönüşlü
- İşteş

Nesne-Yüklem İlişkisine Göre

- Geçişli
- Geçişsiz
- Oldurgen
- Ettirgen

Etken Çatı

Cümlede öznenin etkin olduğu fiil cümleleridir. Yani sözde özne olmayacak! Gerçek veya gizli özne olabilir.

Örnekler // Etken Çatı

Emek çalışmaya başladı.
Kitap dinazorları Anlatıyordu.
Geceleri geç saatlere kadar çalışırım. (Ben gizli özne)
Bana hediye almış. (O gizli özne)
Kış bitince ormanlar güzelleşti.

Edilgen Çatı

İşi yapan gerçek bir öznesi olmayan fiillere “edilgen fiil” denir. Edilgen fiiller fiik kök veya gövdelerine -l veya -n eklerinin getirilmesiyle oluşturulurlar.

Örnekler // Edilgen Çatı

Oyuncu maçtan atıldı. (atıldı, -l var. Kimin attığı belli değil.)
Sokaklar temizlendi. (Kimin tarafından temizlendiği belli değil.)
Kitapların hepsi okundu.
Kapı hızlı hızlı vuruldu.
Çamaşırlar güzelce yıkandı.

Not: Edilgen fiillerde işi kimin yaptığı belli olmadığı için özne “sözde özne” olur.

Dönüşlü Çatı

İşi yapan gerçek bir özne de vardır ancak yüklemde -l ve -n ekleri de vardır. Yani işi yapan da öznedir, işten etkilenen de öznedir.

Örnekler // Dönüşlü Çatı

Emek sınavı kazanınca çok sevindi. (Sınavı kazanan Emek, sevinen de Emek.)
Emek dışarı çıkmadan önce süslendi. (Hem yüklemde -n var hem de gerçek özne var.)
Gizem yaptığı netlerle övünürdü. (Netleri yapan da övünen de Gizem.)

Öznelerin, yüklemde bildirilen işi “kendi kendilerine yaptıklarını ve yaptıkları işlerden yine kendilerinin etkilendiklerini” görüyoruz. Dolayısıyla bu eylemler dönüşlüdür.

İşteş Çatı

Karşılıklı bir iş yapma söz konusu ise buna “işteş eylem” denir. Yani bir işi (eylemi) yapmak için birden fazla özne gerekiyorsa buna işteş fiil denir. İşteş fiiller, fiil kök veya gövdelerine “-ş” ekinin getirilmesiyle oluşturulur.

Örnekler // Dönüşlü Çatı

Sınavda sonra öğretmeniyle görüşmüş. (Görüşme eylemi 2 kişi ile yapılır.)
Patlama olunca insanlar kaçıştı. (Kaçışmak için birden fazla kişi lazım.)
Saatlerce gülüştük.
Günlerce çalıştı. (Tuzakkk!!! Çalışma eylemi tek başına yapılır. Her gördüğün “-ş” ekine atlama.)
Yeni gelenlerle tanıştım.

Nesne Yüklem İlişkisi

Bu kısımda cümleleri nesne-yüklem ilişkisine göre inceleyeceğiz.

Geçişli Fiil

Nesne alan ya da nesne alabilen eylemlere “geçili eylem” denir. Geçişli fiiller yükleme sorduğunuz ne, neyi, kimi sorularına cevap verir. Kısaca “onu” geliyorsa geçişli, gelmiyorsa geçişsiz.

Örnekler // Geçişli Fiil

Mutfaktan kola getirdi. (Onu getirdi, oluyor. Geçişli)
Kitabı heyecanla okuyordu. (Onu okuyordu. Geçişli)
O kadını hiç sevmemişti. (Onu sevmemişti. Geçişli)
Yolcular durakta bekliyor. (Onu bekliyor. Geçişli)
Çocuklar eve gidiyordu. (Onu gidiyor. Olamdığı için geçişsiz.)

Geçişsiz Fiil

Nesne almayan yani ne, neyi, kimi sorularına yanıt vermeyen fiillerdir. Kısacası “onu” gelmeyen fiillerdir.

Örnekler // Geçişsiz Fiil

O da bizimle geldi. (Onu geldi, olmaz. Geçişsiz fiil)
Günlerdir yürüyoruz. (Onu yürüyoruz, olmaz. Geçişsiz fiil)
Adamın sözlerine çok güldük. (Onu güldük, olmaz. Geçişsiz fiil)

Oldurgen Fiil

Geçişsiz haldeyken “-r, -t, -tır” eklerini alarak geçişli hale gelen fiillerdir. Eylem nesne alır hale gelmiş olur.

Geçişsiz + “-r, -t, -tır” = **Geçişli**

Örnekler // Oldurgen Fiil

Uyumak (Geçişsiz) --> Uyumak (Geçişli)
Pişmek (Geçişsiz) --> Pişirmek (Geçişli)
Basmak (Geçişsiz) --> Bastırmak (Geçişli)

Ettirgen Fiil

Geçişli haldeyken “-r, -t, -tır” eklerini alarak yine geçişli hale gelen fiillerdir. Geçişlilik dercesini artırıyoruz.

Geçişli + “-r, -t, -tır” = **Geçişli**

Örnekler // Oldurgen Fiil

Okudu (Geçişli) --> Okutmak (Geçişli)
Duymak (Geçişli) --> Duyurmak (Geçişli)
Sevmek (Geçişli) --> Sevdirmek (Geçişli)

Örnekler // Oldurgen Fiil

Kitabı annesine okudu. --> Kitabı annesine okuttu.
Marketten süt aldı. --> Marketten süt aldırıldı.
Usta tahtayı oyuyordu. --> Usta tahtayı oyduruyordu.

Cümlelerin Öğeleri

Cümlelerin Öğeleri

Özet

Bu kısımla ilgili yazı yazmaktan bıktım. Çok hızlı özet geçeceğim.

Cümlelerin Öğeleri

Yüklem

Özne

(Kim? Ne?)

Nesne

– Belirtili Nesne

(Kim? Neyi?)

– Belirtisiz Nesne

(Ney?)

Dolaylı
Tümleç-Yer
Tamlayıcısı

(Kime? Kimde? Kimden?)

(Nereye? Nerede? Nereden?)

(Neye? Neyde? Neyden?)

-e -de -den durum eklerinden
birini alır.

Zarf
Tümleci

(Nasıl? Ne zaman?
Ne kadar? Niye?
Niçin? Neden?)

Edat
Tümleci

(Ne ile? Ne için? Kiminle?
Kimin için?)

Not: Önce yüklemi bul, ardından diğer öğeleri bul. Cümledeki söz öbekleri bölünmez, tek ögenin yerini tutar.

Örnek Çözümü

Türkçe dersinin en önemli konusu cümlelerin öğeleridir.

Türkçe dersinin en önemli konusu cümlelerin öğeleridir.

Özne

Yüklem

Kaybettim kalbimi ben yine.

Kaybettim kalbimi ben yine.

Not: İsterseniz cümleyi düzeltin.

Ben kalbimi yine kaybettim.

Özne

Belirtili
nesne

Zarf
tümleci

Yüklem

Yüklem: Kaybettim

Neyi kaybettim? Kalbimi

Kim kaybetti? Ben

Nasıl kaybettim? Yine

Ege bölgesi muhteşem bir doğa olayına ev sahipliği yaptı.

Ege bölgesi muhteşem bir doğa olayına ev sahipliği yaptı.

Özne

Dolaylı
Tümleç

Belirtisiz
nesne

Yüklem

Kırık dökük şu kalbimde sebebimsin.

Kırık dökük şu kalbimde sebebimsin.

Dolaylı
Tümleç

Yüklem

Sen (gizli özne)

Bazıları entari üstüne kürk giymeyi daha çok severlerdi.

Bazıları entari üstüne kürk giymeyi daha çok severlerdi.

Özne

Belirtili
Nesne

Zarf
Tümleci

Yüklem

Karanlık yerde insan korkmaz mıydı?

Karanlık yerde insan korkmaz mıydı?

Dolaylı
Tümleç

Özne

Yüklem

Cümle Türleri

Cümle Türleri

Giriş

Cümle türleri 4 kısımda incelenir:
-Anlamına Göre Cümleler,
-Yüklemin Türüne Cümleler,
-Yüklemin Yerine Göre Cümleler,
-Yapısına Göre Cümleler.

Anlamına Göre Cümleler

Olumlu Cümleler:
-Yüklemi olumlu olan cümlelerdir.
-Yüklemde olumsuzluk bildiren ek ya da kelime yoktur.

-Ele aldığı yargının gerçekleştiği, gerçekleşmekte olduğunu ya da gerçekleşeceğini bildiren cümlelerdir.

Örnekler:
Seni yeniden seveceğim.
Güzel anılar yaşayacağız.
Dedesi ölmüş.
Evi yanmış.
Korkudan tir tir titriyordu.

Olumsuz Cümleler:
-Yüklemi olumsuz olan cümlelerdir.
-Yüklemde olumsuzluk bildiren ekler ya da sözcükler vardır. (Ekler: -ma, -me, -sız, -siz... Sözcük: değil, yok...)

-Cümlede ifade edilen yargının gerçekleşmediğini ya da gerçekleşmeyeceğini belirten cümlelere denir.

Örnekler:
Yanıma gelmedi.
O gerçekten iyi biri değil.
Sevdiğin kadın artık yok.
Kardeşi yıllardır nankör ve vefasız.

Not

Bazı cümleler biçimce olumsuz gözüksede anlamca olumlu olabilir. Bu tür cümlelere "anlamca olumlu, biçimce olumsuz" cümle denir.

Örnek:

Bu yemek tuzsuz değil. (Anlamca olumlu, biçimce olumsuz.)
Beni sevmiyor değil. (Anlamca olumlu, biçimce olumsuz.)

Yine bazı cümleler biçimce olumlu olurken anlamca olumsuz olabilir.

Örnek:

Denecek laf mı bu şimdi? (Biçimce olumlu, anlamca olumsuz.)
Bu soğuk havada denize mi girilir? (Yani girilmez.Anlamca olumsuz, biçimce olumlu)

Soru Cümleleri:
-Cevap almak, bilgi edinmek ve herhangi bir kulkuyu gidermek için kurulan cümlelere denir.

-Soru işareti (?) varsa soru cümlesidir.

Örnekler:
Başarmayı bu kadar kolay mı sandın?
Yarın kaçta çıkacağız?
Burası boş mu?

Not

Soru cümleleri bazen herhangi bir yanıt almak için sorulmaz çeşitli anlamlar vermek için kurulur. BU cümlelere "sözde soru cümlesi" denir.

Örnek:

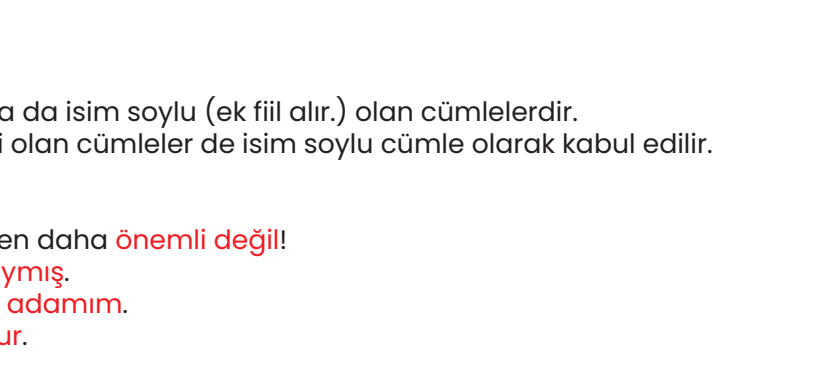
Bu kadar çabayı yeterli mi sanıyorsun?
Sen benim neler çektiğimi nereden bileceksin?

Ünlem Cümleleri:
-Bir korkuyu, bir sevinci, bir şaşkınlığı, bir coşkuyu, bir hayranlığı vb. dile getirmek için kurulan cümlelerdir.

-Ünlem (!) varsa direk ünlem cümlesi olur.

Örnekler:
Eyvah! Anahtarımı evde unuttum.
Off! Yine başaramadım.

Yüklemin Türüne Göre Cümleler

İsim Cümleleri:
-Yüklemi isim ya da isim soylu (ek fiil alır.) olan cümlelerdir.
-Yüklemi fiillimsi olan cümleler de isim soylu cümle olarak kabul edilir.

Örnekler:
Hiçbir şey senden daha **önemli değil!**
Öğretmenin **kızıymış.**
Ben gariban bir **adamım.**
Başarmak **zordur.**

Fiil Cümleleri:
-Yüklemi çekimli fiil olan cümlelerdir.

Örnekler:
Kiş gelince ocak **tüter** ve sobalar **yanar.**
Ava giden **avlanır.**
Kusursuz dost arayan, dostsuz **kalır.**

Kurallı Cümleler:
-Yüklemin cümleinin sonunda yer aldığı cümlelerdir.

Örnekler:
Melih ders **çalışıyor.**
Bu hangi **mevsimdir?**
Yarın yanıma **gel.**

Kuralsız Cümleler:
-Yüklemin cümleinin sonunda değil de ortasında ya da başında yer alan cümlelerdir.

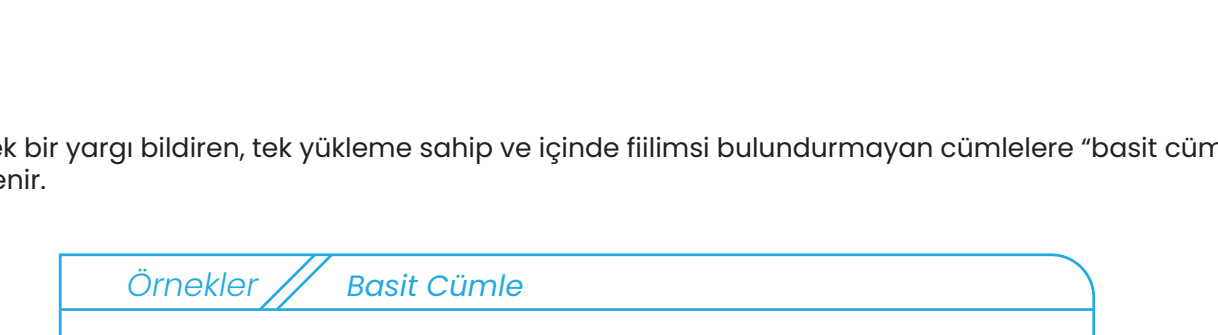
Örnekler:
Bana aşkım diye **seslenmedi** hiç.
Geceleri **böler** uykumu.
Son kez **düştü** avcumu gözyaşım.

Kuralsız Cümleler:
-Yüklemi bulunmayan ve yargının ne olduğu okuyucuğa bırakılan cümlelerdir.

-Üç nokta (...) varsa eksilti cümle diye yapııştır.

Örnekler:
Yol boyu ağaçkar...
Ağlayan sessiz turnalar...
Senin yanında ne dert ne tasa...

Yapısına Göre Cümleler

Basit Cümle

Tek bir yargı bildiren, tek yükleme sahip ve içinde fiillimsi bulundurmeyen cümlelere "basit cümle" denir.

Örnekler // Basit Cümle

Yarın gece düşün **var.**
Yeniden yanıma **geldi.**
Dersini zamanında **çalışmalısın.**

Fiillimsi

Birleşik Cümle

Tek bir yüklem ve bu yükleme bağlı en az bir yan cümlecigi (yani fiillimsisi) bulunan cümlelere "birleşik cümle" denir.

Birleşik cümleler dört kısımda incelenir:

-Girişik Birleşik Cümle

-İç İçe Birleşik Cümle

-Ki'li Birleşik Cümle

-Şartlı Birleşik Cümle.

Girişik Birleşik Cümle

Girişik birleşik cümle, yan cümlesi fiillimsi ile kurulan cümlelerdir. Fiillimsi bulunan kısma yan cümle yüklemli bulunduğu bölüme ise temel cümle denir. Bir cümlede kaç tane fiillimsi varsa o kadar yan cümle vardır.

Örnekler // Girişik Birleşik Cümle

Son gül**en** iyi güler.
İşten **gelen** adam, odaya **girip** yatağa uzandı.

Sıfat
Fiil Eki

İç İçe Birleşik Cümle

Kıscası cümle içinde cümle olacak. Bu cümleler tırnak içinde ifade edilebilir. Ya da virgül ile ayrılabilir.

Örnekler // İç İçe Birleşik Cümle

Seni her zaman seveceğim, dedi.
"Yurtta sulh cihanda sulh." cümlesi beni etkilemiştir.

Ki'li Birleşik Cümle

Yargılan birbirine ki bağlacı ile bağlanıyorsa bu cümleye "ki'li birleşik cümle" denir.

Örnekler // Ki'li Birleşik Cümle

Görüyorum **ki** hâlâ bıraktığım yerdesin. **Bağlaç Olan Ki**
Çalış **ki** başarılı ol. Yanına gidelim **ki** o da bizim yanımıza gelsin.

Şartlı Birleşik Cümle

Yargılan birbirine -sa, -se şart kipi ile bağlanıyorsa bu cümleye "şartlı birleşik cümle" denir.

Örnekler // Şartlı Birleşik Cümle

Pahalı**sa** bunu almak saçma olur.
Çalışı**rsan** başarısın. **Şart Kipi**
İnanı**rsan** başarısın.
Fakir**sen** daha çok çalışacaksın.
Müdür gelir**se** naneyi yeriz.

Sıralı Cümle

Birden fazla cümleinin virgül ya da noktalı virgül ile ayrılmasıyla oluşan cümlelerdir. Eğer öge ortaklığı varsa bağımlı sıralı cümle, öge ortaklığı yoksa bağımsız sıralı cümle olur.

Örnekler // Sıralı Cümleler

Demir ıslanmaz, deli uslanmaz.
Bıldırıcınları biz tuttuk, onlar yedi. (Belirtili nesne ortak) **Ortak Öge**
Annem **İzmir'e** gitti, biz de gideceğiz. (Dolaylı tümleç ortak)
Gülü bir gün, seni her gün **sevdim.** (Yüklem ortak)
İt ürür, kervan yürür.
Tavşan dağa küsmüş, dağın haberi yok.

Bağlı Cümle

Birbirine bağlaçlarla bağlanan cümlelerdir.

Örnekler // Bağlı Cümleler

Bayramda bize geldiler **ama** fazla oturmadılar.
Çok çalıştı **fakat** başaramadı.
Ver **de** ben çözeyim.
Başaracaksın **ama** fedakarlık yapmadan olmaz. **Bağlaç**